

Samostan Sv. Petra od Klobučca.

U „Starohrvatskoj Prosvjeti“ N. S. I. 1—2, na str. 138—139, osvrnuo se je g. Ljubo Karaman na moju raspravicu „Natpis Ljubimira tepdžije i crkva sv. Petra od Klobučca“ u „Bulićevu Zborniku“ str. 571—576. Ja sam ustvrdio, da je Ljubimir sagradio ovu crkvu, a uza nju i samostan između g. 1076.—1091., dakle u doba hrvatskih narodnih kraljeva. Gosp. Karaman hoće, da je „samostan sv. Petra od Klobučca osnovan (vrlo vjerojatno uz raniju crkvu sv. Petra Ljubimira tepdžije) tek u drugoj polovici XII. vijeka“, dakle, da je crkvu sagradio Ljubimir, ali samostan ne.

Hoću da dokažem moju tvrdnju, odnosno da pobijem Karamanovu.

Prije svega imam nuzgredno da spomenem, da su svi benediktinski samostani u Dalmaciji utemeljeni u doba hrvatskih narodnih vladara, od polovine IX. v. do svršetka XI. v. Rek bi, da su se hrvatski knezovi i kraljevi natjecali sa hrvatskim velikašima u gradnji samostana. Poslije propasti kraljeva narodne krvi prestaje osnivanje samostana, a već osnovani počeli su naglo propadati. Zato držim, da je vjerojatnije, da je samostan sv. Petra od Klobučca osnovan u drugoj polovini XI. v., a ne kako misli g. Karaman XII. v.

U dokaz svoje tvrdnje g. Karaman poziva se na listinu monaha Petra iz g. 1189., u kojoj je popisao zemlje i međaše samostanskog posjeda, „posavjetovavši se sa svim utemeljiteljima“ (*habito consilio omnium fundatorum*. — Lucio: *Memoire di Traù*, 497. — Smičiklas: *Cod. dipl.* II. 291). G. Karaman podcrtao je riječ „*fundatorum*“, a tim je htio ovu riječ da dade osobitu dokaznu snagu, naime, htio je da kaže: u listini od g. 1189. spominju se utemeljitelji, dakle oko te godine utemeljen je samostan. G. Karaman nije dobro razumio ni listinu ni riječ „*fundatores*“, i zato je došao do krivog zaključka.

Imenica „*fundator*“ ne označuje uvijek i jedino samo onu osobu, koja je prva utemeljila kakvu zadužbinu. Pod tim imenom, osobito kad je u pluralu (*fundatores*), imaju se razumjeti i nasljednici, sinovi, unuci, praunuci prvog utemeljitelja. Ne samo utemeljiteljevi nasljednici po krvi i tazbini, već i oni, koji su od njega ili njegovih nasljednika darovštinom dobili fundatorsko (patronsko) pravo, zvali su se „*fundatores*“. Za to imamo u spomenicima dovoljno primjera, a da tih ne spominjem, navešću primjere iz neobjelodanih spisa zadužbine sv. Marka na Bijaćima, koji se nalaze u biblioteci g. Roka Slade-Šilovića u Trogiru. Ova je zadužbina osnovana u IX. v., a u ispravi od g. 1197. spominju se „*veteres fundatores*“ i „*novi fundatores*“, t. j. predci i potomci, a u listini od g. 1424. onda živi patroni zovu se „*fundatores et habentes ius patronatus*“, iako su oni Bog zna u kojem koljenu bili nasljednici starog i prvog utemeljitelja.

Prema tome oni „fundatores“, s kojima se je monah Petar posavjetovao, bili su potomci i nasljednici prvog utemeljitelja. Oni, dakle, nijesu oko g. 1189. sagradili samostan sv. Petra. Listina monaha Petra nije fundacionalna isprava, kojom se utemeljuje zadužbina i dariva posjedom. Da je ova listina fundacionalna, bili bi je izdali sami utemeljitelji i u njoj bi bila njihova imena. Monah Petar samo općenito spominje fundatore i to Hrvate i Latine (tam Sclavorum, quam Latinorum). Opstojnost Latina među fundatorima hrvatske zadužbine može se protumačiti samo pretpostavkom, da su prvi utemeljitelj, ili njegovi sinovi, imali kćeri, koje su se udale za Latine, a tim su njihova djeca baštinila naziv fundatora. Iz same listine razabire se, da su uslijed nekih događaja međaši samostanskih zemalja bili zametnuti i zaboravljeni, pa ih je monah Petar nanovo istražio i popisao. U tu svrhu on se je sa onda živućim nasljednicima fundatora, Ljubimira tepdžije, posavjetovao, jer su oni bez dvojbe znali za te zemlje i međaše.

Možemo da doznademo i za one događaje, s kojih su se zametnuli međaši samostanskog posjeda i zbog kojih je g. 1189. monah Petar, kao upravitelj samostana, napisao onu listinu. Imamo slični popis zemalja samostana sv. Dujma (Nikole) u Trogiru od g. 1194., iako je poznato, da je ovaj samostan utemeljen g. 1064. (Lucio, o. c. 13). Također spomenuta isprava zadužbine sv. Marte od god. 1197. sadrži popis posjeda njezinih. Lučić (o. c. 16) kaže, da je god. 1123. Trogir bio razoren i tom zgodom da su se zagubili zemljišni spisi i sve isprave, pa su za to crkve i samostani htjeli, da ponovno popišu svoje posjede.

G. 1189. samostan sv. Petra od Klobučca po svojoj prilici bio je već u rasulu i u njemu nije bilo monaha. Monah Petar nije mu bio opatom (abbas), već upraviteljem od nekoliko godina (dilapsis aliquantis temporibus post susceptam administrationem monasterii sancti Petri de Clucez), te uopće o opatima i monasima ovoga samostana nije se sačuvala nijedna isprava. Kad bi ovaj samostan bio utemeljen tek u drugoj polovini XII. v., kako hoće g. Karaman, bilo bi se sačuvalo i nekoliko njegovih isprava. Da je samostan u drugoj polovini XII. v. bio već u rasulu, dokazuje nam i zaključak splitske sinode od god. 1185. (Smičiklas: Cod. dipl. II. 192—194), kojim se crkva sv. Petra od Klobučca stavlja pod vlast splitskoga nadbiskupa, a malo zatim nastaje duga borba između njega i biskupa trogirskoga, te između općine splitske i trogirске za posjede samostana. Sve ovo dokazuje, da je samostan sv. Petra od Klobučca u drugoj polovini XII. v., nakon 100 godina života, prestao bitisati.

Gdje je bio samostan sa crkvom sv. Petra, još nijesmo na čistu, a tačna ubikacija u naše pitanje o vremenu utemeljenja ne ulazi. Glavno je, da svojedobne iskopine na „Mirima“ nijesu otkrile ni crkve ni samostana.

Našle su se ondje „ranoromaničke ruševine različitih zgrada, koje su proizvoljno prikazane kao tobože starohrvatski kneževski dvori IX. v.“ Ničim nije dokazano, da ove ranoromaničke ruševine pripadaju samostanu sv. Petra, tim manje, što se nije otkrila i crkva. Mislim, da treba crkvu i samostan pronaći, a to je zadaća „Bihaća“ i kninskog starinarskog društva.

Marko Perojević.